Испитни каталог за државну матуру
у школској години 2011/2012.

ИСТОРИЈА

POVIJEST 2012 srp.indd 1 15.3.2012 10:58:35

Стручна радна група за израду испитних материјала из Историје:
mr. sc. Dunja Modrić Blivajs, voditeljica, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dr. sc. Tomislav Galović, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Andrija Lovrić, prof., I. gimnazija, Zagreb
Ivan Peklić, prof., Gimnazija Ivana Zakmardija Dijankovečkoga, Križevci
Karolina Ujaković, prof., V. gimnazija, Zagreb.

Цадржај

Увод 5
1. Подручја испитивања 5
2. Образовни исходи 6
2.1. Увод у историју, праисторију и стари век 6
2.2. Средњи век и нови век до почетка XVIII столећа 7
2.3. Нови век у XVIII и XIX столећу 8
2.4. Свет XX и XXI века 9
3. Структура испита 10
4. Технички опис испита 11
4.1. Трајање испита 11
4.2. Изглед испита и начин решавања 11
4.3. Прибор 11
5. Опис бодовања 11
5.1. Вредновање прве испитне целине 12
5.2. Вредновање друге испитне целине 12
6. Примери задатака с детаљним објашњењем 12
6.1. Примери задатака прве испитне целине 12
7. Припрема за испит 15
7.1. Разрада образовних исхода 16

Увод

Историја је на државној матури изборни предмет.

Испитни каталог за државну матуру из Историје темељни је документ испита којим се јасно описује шта ће се и како испитивати на државној матури из овог предмета у школској години 2011/2012.

Испитни каталог садржи све потребне информације и детаљна објашњења о облику и садржају испита. Њим се јасно одређује шта се од приступника очекује на испиту.

Испитни каталог је усклађен са одобреним Наставним планом и програмом[1] за Историју у гимназијама.

Испитни каталог садржи ова поглавља:

1. Подручја испитивања
2. Образовни исходи
3. Структура испита
4. Технички опис испита
5. Опис бодовања
6. Примери задатака с детаљним објашњењем
7. Припрема за испит.

У првом и другом поглављу читалац може наћи одговор на питање **шта се испитује**.

У првом су поглављу наведена подручја испитивања, односно кључна знања и вештине из Историје.

У другом је поглављу, кроз конкретне описе онога што приступник треба да зна, разуме и може да учини, објашњен начин на који ће се наведена знања и вештине проверавати.

Треће, четврто и пето поглавље одговарају на питање **како се испитује**, а у њима је објашњена структура и облик испита, врсте задатака те начин провођења и вредновања појединих задатака и испитних целина.

У шестом су поглављу примери задатака с детаљним објашњењем.

Седмо поглавље одговара на питање како се **припремити за испит**.

1. Подручја испитивања

Испитом из Историје проверава се у којој је мери приступник овладао различитим знањима из опште и националне историје која су наведена у испитном каталогу.

Од приступника се очекује:

- познавање темељне историјске терминологије, догађаја, појава и процеса
- разумевање[2]:
  - узрочно-последичних веза (разликовање и класификовање узрока и последица историјских догађаја, појава и процеса)
  - тока историјских догађаја, појава и процеса
  - историјских промена и континуитета
  - историјских извора кроз анализу илустративних и текстуалних материјала
  - при интерпретацији историјских карата, хронолошких и статистичких таблица.

[1] Гласник Ministarstva kulture i prosvjete, Посебно издање број 2, Školske novine, Zagreb, 1. коловоза 1995.

[2] Разумевање предметних садржаја се у испиту проверава, између осталог, употребом историјских карата и извора. У поглављу Припрема за испит садржаји које је могуће проверавати употребом историјских карата обележени су *, а они које је могуће проверавати употребом извора обележени су **.

Испитују се садржаји из опште и националне историје од праисторије до савременог доба подељени у четири подручја испитивања:

1. Увод у историју, праисторија и стари век
2. Средњи век и нови век до почетка XVIII столећа
3. Нови век у XVIII и XIX столећу
4. Свет XX и XXI века.

2. Образовни исходи

У овом су поглављу за свако подручје испитивања одређени образовни исходи, односно конкретни описи онога што приступник мора да зна, разуме и може да учини како би постигао успех на испиту.

2.1. Увод у историју, праисторију и стари век

2.1.1. ИСТОРИЈА КАО НАУКА

Приступник треба да зна, односно може:

– да користи историјску терминологију

– да опише развој историје као науке.

2.1.2. ПРАИСТОРИЈСКО И ПРЕЛАЗНО ДОБА

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни карактеристике раздобља

– да опише живот људи.

2.1.3. ВИСОКЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ И КУЛТУРЕ СТАРОГ ИСТОКА

Приступник треба да зна, односно може:

– да одреди временско-просторне одреднице

– да опише географске карактеристике и привреду

–да објасни друштвено-правни систем

– да опише државни развој и институције власти

–да одреди и упореди религије

– да опише достигнућа културе, науке и уметности

– да опише миграције и сукобе.

2.1.4. АНТИЧКИ СВЕТ

2.1.4.1. Раздобље античке Грчке

Приступник треба да зна, односно може:

–да објасни егејски свет

– да опише различитост и повезаност политичког, привредног и друштвеног живота

–да објасни заједништво и супротности у светлу ратова

– да опише грчку оставштину као баштину човечанства.

2.1.4.2. Раздобље античког Рима

Приступник треба да зна, односно може:

–да опише исходишта римске цивилизације.

• За раздобље Римске републике:

–да опише организацију војске и освајања

–да опише организацију власти, друштвено-политичке односе и супротности.

• За раздобље Царства:

– да опише освајачку и одбрамбену политику и њене последице

– да објасни политичке и друштвене односе

– да објасни време несигурности, раскола и пада

– да опише римску оставштину човечанству.

2.1.4.3. Раздобље почетака хришћанства

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни улогу Исуса Христа и хришћанства након Христа.

2.1.4.4. Античко доба на подручју Хрватске

Приступник треба да зна, односно може:

– да опише трагове грчке присутности на хрватским просторима

– да опише трагове римске присутности на хрватским просторима.

2.2. Средњи век и нови век до почетка XVIII столећа

2.2.1. РАЗДОБЉЕ РАНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА V – XI в.) НА ПОДРУЧЈУ ЕВРОПЕ, СРЕДОЗЕМЉА И БЛИСКОГ ИСТОКА

Приступник треба да зна, односно може:

– да опише миграције народа

– да опише велике раносредњовековне државе и њихову организацију

– да објасни друштвену организацију

– да објасни улогу вере, однос цркве и државе

– да опише достигнућа културе.

2.2.2. РАЗДОБЉЕ РАНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА (VII – XII в.) НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни етногенезу и процес покрштавања Хрвата

– да објасни раздобље хрватске кнежевине

– да објасни раздобље Хрватског краљевства

– да опише богатство и различитост хрватске културе раног средњег века.

2.2.3. РАЗДОБЉЕ УСПОНА ЕВРОПЕ (XII – XV в.)

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни друштво и привреду развијеног и касног средњег века

– да опише јачање европских држава

– да опише сусрете цивилизација

– да објасни улогу Цркве и вере

– да опише достигнућа науке и уметности.

2.2.4. РАЗДОБЉЕ РАЗВИЈЕНОГ И КАСНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА (XII – XVI в.) НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни државно-правни положај

– да опише друштвене односе

– да опише развој средњовековне Босне

– да опише културну баштину

– да опише почетке османлијске опасности.

2.2.5. РАЗДОБЉЕ НОВОГ ВЕКА (XVI – XVIII) У СВЕТУ И ЕВРОПИ

Приступник треба да зна, односно може:

– да опише прекоморски свет

– да објасни велика географска открића

– да објасни хуманизам и ренесансу

– да објасни протестантску реформу и католичку обнову

– да објасни апсолутизам европских монарха

– да објасни прве грађанске револуције.

2.2.6. РАЗДОБЉЕ НОВОГ ВЕКА (XVI – XVIII в.) НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да опише хрватску одбрану од Османлија
– да објасни односе Хрвата и Хабсбурговаца
– да опише хрватске крајеве под османлијском и млетачком влашћу
– да наведе достигнућа културе.

2.3. Нови век у XVIII и XIX столећу

2.3.1. РАЗДОБЉЕ XVIII ВЕКА – „ВЕК РАЗУМА" НА ПОДРУЧЈУ ЕВРОПЕ И СВЕТА

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни прву индустријску револуцију
– да објасни карактеристике развоја Француске и Велике Британије
– да објасни просвећени апсолутизам
– да опише настанак Сједињених Америчких Држава
– да опише карактеристике развоја Османлијског царства и Босне и Херцеговине под османлијском влашћу.

2.3.2. РАЗДОБЉЕ XVIII ВЕКА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да опише ослободилачке ратове
– да објасни развој Хрватске у време просвећеног апсолутизма
– да опише политички и привредни положај Далмације, Истре и Дубровника
– да опише достигнућа културе и науке.

2.3.3. РАЗДОБЉЕ УСПОНА ГРАЂАНСКОГ ДРУШТВА ДО СРЕДИНЕ XIX ВЕКА

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни Француску револуцију
– да опише Наполеоново доба
– да објасни развој Европе и света након Бечког конгреса
– да опише стање Османлијског царства у првој половини XIX века.

2.3.4. РАЗДОБЉЕ XIX ВЕКА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да опише хрватске земље у Наполеоново доба
– да објасни национално буђење и покушаје националне интеграције
– да објасни револуционарну 1848/1849. годину
– да објасни положај између Беча и Пеште
– да опише развој грађанског друштва
– да опише хрватску емиграцију.

2.3.5. РАЗДОБЉЕ ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА НА ПОДРУЧЈУ ЕВРОПЕ И СВЕТА

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни другу индустријску револуцију
– да објасни империјализам
– да објасни идеолошко-друштвене односе империјализма.

2.4. Свет XX и XXI века

2.4.1. РАЗДОБЉЕ ОД ПОЧЕТКА XX ВЕКА ДО КРАЈА ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни доба напетости

– да објасни Први светски рат.

2.4.2. РАЗДОБЉЕ ОД ПОЧЕТКА XX ВЕКА ДО 1918. ГОДИНЕ НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни политичку ситуацију у Хрватској на почетку XX века

– да објасни војно-политички положај Хрватске у раздобљу Првог светског рата.

2.4.3. РАЗДОБЉЕ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни положај Хрватске у Краљевству СХС

– да објасни положај Хрватске у Краљевини Југославији

– да опише достигнућа науке и културе у Хрватској у првој половини XX века.

2.4.4. РАЗДОБЉЕ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА У ЕВРОПИ И СВЕТУ

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни светске друштвено-политичке прилике раздобља од мировне конференције у Версају до велике привредне кризе

– да објасни светске друштвено-политичке прилике раздобља од велике привредне кризе до почетка Другог светског рата

– да опише достигнућа културе, науке, спорта, уметности те свакодневни живот.

2.4.5. РАЗДОБЉЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Приступник треба да зна, односно може:

– да опише ратна збивања

– да објасни улогу ратне дипломатије

– да опише страхоте рата.

2.4.6. РАЗДОБЉЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни војно-политички положај

– да објасни раздобље Независне Државе Хрватске

– да објасни стварање југословенске федерације

– да опише раздобље краја рата и раздобље непосредно након њега.

2.4.7. РАЗДОБЉЕ НАКОН ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни поратне односе

– да објасни Хладни рат

– да објасни раздобље пада „гвоздене завесе".

2.4.8. РАЗДОБЉЕ НАКОН ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни положај Хрватске у Федеративној Народној Републици Југославији (1945 – 1963)

– да објасни положај Хрватске у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији (1963 – 1991).

2.4.9. РАЗДОБЉЕ САВРЕМЕНОГ СВЕТА

Приступник треба да зна, односно може:

–да објасни интеграцијске процесе ЕУ

– да опише актуелну проблематику савременог света

– да опише достигнућа науке, културе, спорта и свакодневни живот

– да објасни раздобље самосталне и суверене Републике Хрватске.

3. Структура испита

Испит из Историје састоји се од две целине.

Првом испитном целином проверава се познавање темељне историјске терминологије, догађаја, појава и процеса.

Структура прве испитне целине приказана је у таблици 1.

Таблица 1. Структура прве испитне целине

ПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА	УКУПНО
1. Увод у историју, праисторију и стари век	5	7	12
2. Средњи век и нови век до почетка XVIII столећа	5	7	12
3. Нови век у XVIII и XIX столећу	5	7	12
4. Свет XX и XXI века	5	7	12
УКУПНО	20	28	48

Другом испитном целином испитује се разумевање узрочно-последичних веза (разликовање и класификовање узрока и последица историјских догађаја, појава и процеса), следа историјских догађаја, појава и процеса, историјских промена и континуитета, историјских извора, историјских карата те хронолошких и статистичких таблица.

Структура друге испитне целине приказана је у таблици 2.

Таблица 2. Структура друге испитне целине

ПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА*	ЗАДАЦИ ПОВЕЗ-ИВАЊА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА (уз полазни садржај) **	УКУПНО
1. Увод у историју, праисторију и стари век	5	1	2	8
2. Средњи век и нови век до почетка XVIII столећа	5	1	2	8
3. Нови век у XVIII и XIX столећу	5	1	2	8
4. Свет XX и XXI века	5	1	2	8
УКУПНО	20	4	8	32

*Задацима вишеструког избора у другом делу испита проверава се познавање хронологије.

**У сваком задатку два су питања везана уз заједнички полазни материјал (текст, слику, историјску карту, историјски извор, илустрацију или фотографију).

4. Технички опис испита

4.1. Трајање испита

Испит из Историје је писани и траје укупно **120 минута** без прекида.

Временик провођења биће објављен у **Водичу кроз државну матуру** те на мрежним страницама **Националног центра за вањско вредновање образовања** (www.ncvvo.hr).

4.2. Изглед испита и начин решавања

Приступници добивају сигурносну коверту у којој је испитна књижица, лист за концепт и лист за одговоре.

Од приступника се очекује да пажљиво прочитају упутства које ће следити током решавања испита.

Додатно, уз сваку врсту задатака приложено је упутство за решавање. Читање ових упутстава је битно јер је у њима означен и начин обележавања тачних одговора.

Задатке затвореног типа (вишеструког избора и повезивања) приступници решавају обележавањем слова тачног/тачних одговора међу понуђенима. Слова тачних одговора обележавају се знаком X. Ако приступник обележи више од траженог броја одговора за поједини задатак, тај ће се задатак бодовати с 0 (нула) бодова без обзира на то што је међу обележеним и тачан одговор.

Задатке отвореног типа (допуњавања и кратког одговора) приступници решавају уписивањем тачног одговора на предвиђено место означено у упутству за решавање.

4.3. Прибор

Током писања испита из Историје допуштено је користити хемијску оловку плаве или црне боје.

5. Опис бодовања

Укупни број бодова који се може постићи је **100**.

5.1. Вредновање прве испитне целине

У првој испитној целини је 20 задатака вишеструког избора и 28 задатака кратког одговора.

Сваки тачно обележен одговор у задацима вишеструког избора, односно тачно написан одговор у задацима кратког одговора доноси један бод.

Успешним решавањем прве испитне целине приступник може да оствари максимално 48 бодова.

5.2. Вредновање друге испитне целине

У другој испитној целини је 20 задатака вишеструког избора, 4 задатка повезивања те 8 задатака кратког одговора (уз полазни садржај).

Сваки тачно обележен одговор у задацима вишеструког избора доноси један бод.

Сваки тачно обележен одговор у задацима повезивања доноси један бод, а потпуно тачно решен задатак четири бода.

У задацима кратког одговора (уз полазни садржај) сваки тачно написан одговор доноси један бод па успешним решавањем задатака приступник може остварити два бода.

Успешним решавањем друге испитне целине приступник може да оствари максимално 52 бода.

6. Примери задатака с детаљним објашњењем

У овом су поглављу примери задатака. Уз сваки пример задатка понуђен је опис те врсте задатка, тачан одговор, образовни исход који се тим конкретним задатком испитује те начин бодовања.

6.1. Примери задатака прве испитне целине

6.1.1. Пример задатка вишеструког избора

Задатак вишеструког избора састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу), **основе** (у којој је постављен задатак) те **четири понуђена одговора** од којих је један тачан.

У следећем задатку између четири понуђена требате одабрати један одговор. Одговор обележите знаком X и обавезно га препишите на лист за одговоре.

Који је црквени ред, уз доминиканце, настао као реакција цркве на ширење јеретичких покрета?

А. бенедиктинци

Б. фрањевци

Ц. исусовци

Д. капуцини

ТАЧАН ОДГОВОР: Б

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити улогу Цркве и вере у средњем веку

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор, изостанак одговора или ако је обележено више одговора

6.1.2. Пример задатка кратког одговора

Задатак кратког одговора састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу) и **основе** (питања) у којој је задано шта приступник треба да одговори.

У следећем задатку одговорите на постављено питање једном речју или једноставном реченицом. Одговор упишите на предвиђено место у испитној књижици.

Не попуњавајте простор за бодовање.

Ко је најзначајнији хрватски научник у XVIII в.? (Наведите име и презиме.)

_____

ТАЧАН ОДГОВОР: Руђер Бошковић

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: описати достигнућа културе и науке

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

6.2. Примери задатака друге испитне целине

6.2.1. Пример задатка вишеструког избора

Задацима вишеструког избора у другој испитној целини испитује се познавање редоследа одређених података, појмова или догађаја. Приступницима су понуђена четири одговора, који садрже различите редоследе података, појмова или догађаја, од којих је само један одговор тачан.

У следећем задатку између четири понуђена требате одабрати један одговор. Одговор обележите знаком X и обавезно га препишите на лист за одговоре.

Који редослед догађаја тачно описује хронологију Француске револуције?

А. објављена Декларација о правима човека и грађанина → уведена јакобинска диктатура → напад на Бастиљу → уведен Директориј

Б. напад на Бастиљу → објављена Декларација о правима човека и грађанина → уведена јакобинска диктатура → уведен Директориј

Ц. уведена јакобинска диктатура → уведен Директориј → напад на Бастиљу → објављена Декларација о правима човека и грађанина

Д. уведен Директориј → напад на Бастиљу → објављена Декларација о правима човека и грађанина → уведена јакобинска диктатура

ТАЧАН ОДГОВОР: Б

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити Француску револуцију

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор, изостанак одговора или ако је обележено више одговора

6.2.2. Пример задатка повезивања

Задатак повезивања састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу), **основе** (питања), **четири честице питања** те **шест честица одговора**.

У следећем задатку свакој честици питања обележеној бројем придружите одговарајућу честицу одговора обележену словом. Одговоре обележите знаком X и обавезно их препишите на лист за одговоре.

Појмовима придружите њихова значења.

1. амандман	А. оружани сукоб унутар једне државе
2. устав	Б. облик допуне и измене устава, закона или неког другог прописа
3. конфедерација	Ц. савез самосталних држава с лабавом средишњом власти
4. конгрес	Д. територије једне земље под влашћу или управом друге земље
	Е. врховни и темељни закон неке државе
	Ф. законодавна власт

ТАЧНИ ОДГОВОРИ: 1. Б, 2. Е, 3. Ц, 4. Ф

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: описати постанак Сједињених Америчких Држава

БОДОВАЊЕ:
4 бода – сви тачни одговори; 3 бода – три тачна одговора; 2 бода – два тачна одговора; 1 бод – један тачан одговор; 0 бодова – сви нетачни одговори, изостанак одговора или ако је обележено више одговора за све честице питања

6.2.3. Пример задатка кратког одговора (уз полазни садржај)

Задатак кратког одговора (уз полазни садржај) састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу) и **основе** у којој је задано шта приступник треба да одговори.

Пажљиво прочитајте изворни историјски документ.

У следећем задатку проучите историјски извор и одговорите на постављено питање. Одговор упишите на предвиђено место у испитној књижици.

„У име Оца, Сина и Светог Духа.
Ја, бан босански Кулин, присежем теби, кнеже Крвашу, и свима дубровачким грађанима да ћу бити искрени пријатељ Вама од сада и до вијека, и прави мир држати са Вама и вјеру докле год сам жив. Све Дубровчане који ходе по мојој држави, тргујући, ма гдје тко пребива или куда пролази, правом ћу вјером и правим срцем држати без икакве повреде, осим ако ми нетко по својој вољи поклони. И да им не буде од мојих чариника насиља; и док год буду код мене, пружит ћу им савјет и помоћ као што и самоме себи колико год будем могао, без икакве зле примисли. Тако ми Бог помогао и ово свето еванђеље. Ја Радоје, дијак банов, писах ово баново писмо од рођења Христова… љета, мјесеца коловоза у двадесет и девети дан, на усјечење главе Ивана Крститеља."

1. Што је бан Кулин одобрио дубровачким трговцима?

_____

2. Из којег је раздобља средњег века овај документ?

_____

ТАЧНИ ОДГОВОРИ:

1. слободну трговину

2. из XII века

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: описати развој средњовековне Босне

БОДОВАЊЕ:

2 бода – два тачна одговора

1 бод – један тачан одговор

0 бодова – оба нетачна одговора или изостанак одговора

7. Припрема за испит

Испит на државној матури из Историје обухвата градиво које се редовним учењем обради до краја четвртог разреда гимназије. Литература за припрему испита из Историје су сви уџбеници прописани и одобрени од Министарства знанства, образовања и шпорта током протеклог четворогодишњег раздобља.

Попис образовних исхода за свако подручје испитивања приступницима може служити као водич за проверу усвојеног знања. У тексту који следи понуђена је и разрада сваког образовног исхода како би приступницима било јасније шта поједини образовни исход подразумева.

Додатно, успех на испиту условљава и добра упознатост с начином испитивања.

Приступницима се стога саветује:

- проучавање описа испитних целина те примера задатака
- решавање огледног примера испита.

7.1. Разрада образовних исхода

7.1.1. Увод у историју, праисторију и стари век

ТЕМА	ОБРАЗОВНИ ИСХОД	ШТА СВЕ ПОДРАЗУМЕВА ОВАЈ ОБРАЗОВНИ ИСХОД?
ИСТОРИЈА КАО НАУКА	користити историјску терминологију	• дефинисати и применити основну историјску терминологију • набројати временска раздобља и применити различите системе рачунања историјског времена • класификовати историјске изворе и институције у којима се чувају** • навести предмете истраживања помоћних историјских наука**
	описати развој историје као науке	• навести најзначајније историчаре, њихова дела и упоредити методе историографских приступа
ПРАИСТОРИЈСКО И ПРЕЛАЗНО ДОБА	објаснити карактеристике раздобља	• навести периодизацију и карактеристике праисторијског и прелазног доба • навести миграције и значајне локалитете у свету и у Хрватској
	описати живот људи	• упоредити типове првих људи, начин живота, културу, облике веровања, уметничко стваралаштво и заједнице

ВИСОКЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ И КУЛТУРЕ СТАРОГ ИСТОКА	одредити временско-просторне одреднице	• дефинисати просторе те постанак, трајање и нестанак цивилизација Старог Истока (Египат, Сумер, Акад, Старовавилонско, Хетитско, Асирско, Нововавилонско и Перзијско царство, Медијци, Феничани, Жидови те древне цивилизације Индије и Кине)*
	описати географске карактеристике и привреду	• објаснити повезаност и зависност геопростора (природни ресурси) с привредним развојем народа Старог Истока (пољопривредне културе и иригације, обрт, трговина – копнени и поморски трговачки путеви, метали, новчарство) и објаснити регионалне посебности привредног развоја појединих народа (специфични производи)
	објаснити друштвено-правни систем	• објаснити цивилизацијско значење најстаријих законика** • објаснити друштвену организацију Египта, Сумера, месопотамских народа, Перзијанаца, Жидова, Индије из аријског или ведског доба и Кине с њиховим специфичностима**
	описати државни развој и институције власти	• описати и упоредити облике држава и власти у њима: храмски град-држава, краљевство, царство, централизована монархија и теократска монархија те објаснити функционисање власти у њима • навести најзначајније династије и династе појединих народа и држава с карактеристикама њихове политике* **
	одредити и упоредити религије	• просторно-временски одредити религије с њиховим научавањем и носиоцима* • упоредити заједничке елементе источњачких религија те објаснити бит научавања религија Старог Истока**
	описати достигнућа културе, наукеи и уметности	• описати достигнућа народа старог Истока: културна (развој писма и његов значај, темељна дела књижевности), научна и уметничка (градитељство, скулптура, примењена уметност) * ** • навести истраживаче појединих цивилизација и њихов допринос историјској науци
	описати миграције и сукобе	• објаснити миграције и сеобе Семита и Индоевропљана те осталих народа* • објаснити узроке основних сукоба за интересне сфере и доминацију **

АНТИЧКИ СВЕТ Раздобље античке Грчке	објаснити егејски свет	• просторно и временски одредити егејске културе* • навести и објаснити политичке, привредне, културне и друштвене карактеристике тих култура, њихову улогу и значај** • објаснити миграцијске процесе, формирање и смештање грчких племена с последицама* • разликовати материјалне трагове раздобља, навести њихове истраживаче те митологију релевантну за историјски развој егејског света**
	описати разлике и сличности политичког, привредног и друштвеног живота	• објаснити разлоге разлика (природно-географске, етничке и политичке) и сличности (порекло, језик, писмо, митологија, обичаји, игре, вера) те описати полис као средиште живота и развоја с новим друштвеним односима • навести узроке, просторе и последице велике колонизације Грка* • описати развој законодавства античке Грчке на примерима Спарте и Атине** • описати свакодневни живот грчких полиса** • објаснити грчке сталеже са специфичностима њиховог положаја и живота те упоредити политичке институције и друштвено-политичке системе Спарте и Атине** • навести периодизацију грчке прошлости
	објаснити заједништво и супротности у светлу ратова	• објаснити разлике, ривалства и ратове: Грчко-перзијски, Пелопонески рат и ратови Александра Македонског и њихов утицај на друштво, привреду и културу** • описати ток ратних сукоба и формирање војно-политичких савеза*
	описати грчку оставштину као баштину човечанства	• описати и разликовати допринос античких Грка у писаној речи (песништво, драма), облику (ликовна уметност), мисли (од Талеса до Музеиона), звуку (музика) и науци (историја, географија, медицина, математика, логика...)**
АНТИЧКИ СВЕТ Раздобље античког Рима	описати исходишта римске цивилизације	• описати географску и етничку слику Апенинског полуострва* • навести политичке, привредне и културне карактеристике развоја Етрушћана те описати њихов утицај и утицај Грка на италска племена** • објаснити почетке настанка града Рима, структуру власти, друштвено-политичке односе и супротности**
Раздобље Римске републике	описати организацију војске и освајања	• објаснити узроке, ток и последице римских освајања на Апенинском полуострву и просторима Средоземља* • упоредити статусе освојених подручја и објаснити процес романизације • описати састав, структуру и развој римске војске, ратне технике и римску освајачку политику**
	описати организацију власти, друштвено-политичке односе и супротности	• описати организацију и структуру власти, законодавну позадину и друштвене промене** • објаснити важност земљишно-социјалних и војничких реформи те политичка сучељавања**

Раздобље Царства	описати освајачку и одбрамбену политику и њене последице	• просторно и временски одредити правце освајачких похода* • повезати колонизацијске мере с процесима романизације • објаснити важност успоставе лимеса и ток провинцијализације војске и управе • описати промене у привреди узроковане освајачком и одбрамбеном политиком, појаву колоната и свеобухватност кризе • објаснити појаву варваризације • навести мере сузбијања кризе, описати покушај стабилизације за Диоклецијана и Константина те ток децентрализације управе и деобе Царства**
	објаснити политичке и друштвене односе	• упоредити царски систем принципата и домината • познавати карактеристике владавине истакнутих владара**
	објаснити време несигурности, раскола и пада	• објаснити узроке, ток и последице велике сеобе народа* **
	описати римску оставштину човечанству	• описати карактеристике римске религије, културе, обичаја и свакодневног живота** • навести допринос римског законодавства развоју правне науке** • навести карактеристике римске филозофије, књижевности и историографије с најзначајнијим представницима** • описати структуру, религијску праксу, васпитање и моралне вредности римске породице**
Раздобље почетака хришћанства	објаснити улогу Исуса Христа и хришћанства након Христа	• описати ранохришћанске изворе и симболе** • описати појаву, ток развоја и признавања хришћанства те одраз на његов даљњи развој**
Античко доба на подручју Хрватске	описати трагове грчке присутности на хрватским просторима	• навести време, просторе, последице и трагове грчке присутности на хрватским просторима * **
	описати трагове римске присутности на хрватским просторима	• описати ток ширења римске власти на данашње хрватске просторе, отпоре те формирање и уређење административне власти (Августово и Диоклецијаново доба)* • одредити најзначајније путеве и средишта на данашњим хрватским просторима те објаснити утицаје романизације и најзначајније материјалне трагове римске присутности* **

7.1.2. Средњи век и нови век до почетка XVIII столећа

ТЕМА	ОБРАЗОВНИ ИСХОД	ШТА СВЕ ПОДРАЗУМЕВА ОВАЈ ОБРАЗОВНИ ИСХОД?
РАЗДОБЉЕ РАНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА (V – XI в .) НА ПОДРУЧЈУ ЕВРОПЕ, СРЕДОЗЕМЉА И БЛИСКОГ ИСТОКА	описати миграције народа	• просторно и временски пратити етапе и одредити правце кретања и сукобе народа те објаснити последице тих процеса по даљњи политички, културни и привредни развој Европе, Средоземља и Блиског истока* **
	описати велике раносредњовековне државе и њихову организацију	• пратити и упоредити развој раносредњовековних држава од постанка до распада: Франачке државе под Меровинзима и Каролинзима, Папинске државе, Светог римског царства немачког народа, Византијског царства, словенских и балканских држава те арапске државе* ** • објаснити вердунску поделу и нову политичку карту Европе*
	објаснити друштвено уређење	• описати темељне карактеристике друштва и привреде раног средњег века Европе и Блиског истока с посебностима појединих држава • упоредити положај сталежа и њихов свакодневни живот**
	објаснити улогу вере, однос цркве и државе	• објаснити улогу вере у раносредњовековном друштву* ** • објаснити односе папинства и Царства** • објаснити темељ исламске науке и препознати улогу ислама у ширењу арапске културе** • објаснити узроке, разлоге и последице верских сучељавања** • пратити правце ширења верâ и верских утицаја*
	описати достигнућа културе	• навести представнике и достигнућа каролиншке и отонске ренесансе** • препознати улогу Византије као настављача античке традиције те карактеристике византијске уметности** • описати важност арапске културе као посредника између антике и европске културе средњег века**

РАЗДОБЉЕ РАНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА (VII – XII в.) НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	објаснити етногенезу и процес покрштавања Хрвата	• одредити временски и просторни ток сеобе Хрвата, просторе које су населили те описати промене по староседелачко становништво* ** • протумачити прве додире Хрвата с хришћанством и постепеност процеса покрштавања Хрвата* ** • коментарисати различите историјске интерпретације и изворе о пореклу Хрвата и досељењу у данашњу домовину**
	објаснити раздобље хрватске кнежевине	• навести време и простор формирања првих кнежевина те политичке утицаје Франачке, Византије и Венеције* • описати састав друштва и управну поделу хрватских кнежевина** • навести карактеристике владавине појединих кнезова** • анализирати историјске изворе везане уз доба кнезова, на пример, Трпимирова даровница, натпис из Рижиница, писма папе Ивана VIII Домагоју и Бранимиру, Шопотски натпис и сл.**
	објаснити раздобље Хрватског краљевства	• описати територијално обликовање Хрватског краљевства, постепеност сједињења хрватског етничког простора те процесе кроатизације градова на обали и острва* ** • описати друштвено-политичко и привредно сазревање (развој институција власти, процеси феудализације, династичке борбе с последицама, цветање градова на обали и привредни успон)** • упоредити спољнополитичке прилике и утицаје Византије, Бугара, Мађара, Млечана и Нормана* • објаснити развој односа с Црквом (у контексту црквене јурисдикције, језика, литургије, црквене праксе те индивидуалног односа хрватских краљева и папинства)**
	описати богатство и различитост хрватске културе раног средњег века	• образложити развој, узроке и примере трослојности писмености** • навести главна средишта и примере хрватске културе и писмености* • разликовати и одредити основне карактеристике градитељства и пластике с примерима**

РАЗДОБЉЕ УСПОНА ЕВРОПЕ (XII – XV в.)	објаснити друштво и привреду развијеног и касног средњег века	• протумачити узрочно-последичне везе напретка производње и друштвеног развоја (престанак сеоба, тропољна земљорадња, колонизација, демографска експанзија, урбанизација, развој робно-новчане привреде) • објаснити и приказати друштвену хијерархију развијеног средњег века те упоредити друштвене карактеристике појединих раздобља средњег века** • објаснити политичку и привредну важност градова у изградњи централне власти (слободни краљевски градови, комуне) • описати изглед типичног средњовековног града и његов свакодневни живот**
	описати јачање европских држава	• навести елементе и ток развоја централне власти и политичких институција држава Европе** • одредити политичку улогу појединих сталежа и њихова настојања у контроли централне власти** • именовати и временски одредити важне династије европских држава и народа те повезивати истакнуте појединце уз важне догађаје, процесе и документе** • навести и образложити узроке, последице и примере сукоба европских држава с одразом на креирање политичке карте тадашње Европе* ** • описати односе моћи папинства и европских владара**
	описати сусрете цивилизација	• описати постанак и уређење државе, власти и друштва ваневропских освајачких народа (Турци Селџуци, Турци Османлије, Монголи) • описати процесе ширења ваневропских народа с последицама* • анализирати њихов политички, друштвени и привредни развој**
	објаснити улогу Цркве и вере	• објаснити узроке, повод, ток и последице крсташких ратова* ** • описати дотицаје крсташа с хрватским просторима* ** • објаснити појаву сколастике и историјски контекст настанка црквених редова** • објаснити узроке, учење и деловање јеретичких покрета** • тумачити реакцију Цркве на појаву јереси са облицима деловања** • разликовати учења појединих црквених редова с најзначајнијим представницима**
	описати достигнућа науке и уметности	• објаснити узрочно-последичну везу постанка нових друштвених прилика и потреба с новим системом образовања („septem artes liberales” и „studium universitas”)* ** • препознати главне карактеристике и примере романике, готике и византијског стила у уметности**

РАЗДОБЉЕ РАЗВИЈЕНОГ И КАСНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА (XII – XVI в.) НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	објаснити државно-правни положај	• навести време, околности и факторе везане уз улазак Хрватске у персоналну унију с Угарском • сврстати династије које су се измењивале на угарско-хрватском престољу у околности у којима је долазило до смена • објаснити време и околности територијалних промена* • објаснити значење хрватског племства за очување државноправне индивидуалности и институција власти те објаснити важност појединих правних аката и докумената** • повезивати друштвене процесе са обележјима владарске политике** • описати ток развоја појединих хрватских племићких породица те њихове међусобне сукобе као и сукобе са средишњом власти* **
	описати друштвене односе	• описати разлике регионалног развоја хрватских земаља • објаснити процесе урбанизације хрватских земаља** • упоредити развој феудализма у хрватским земљама, навести главне карактеристике те описати положај појединих сталежа у тој епохи** • објаснити околности и важност утемељења Загребачке бискупије**
	описати развој средњовековне Босне	• навести важне преломнице из развоја Босне од бановине до краљевине и пада под османлијску власт* • тумачити развој политичких веза Босне с Хрватском и угарским владарима** • објаснити специфичности привредног, верског и културног развоја Босне**
	описати културну баштину	• навести и објаснити утицаје средњоевропске и медитеранске културе на развој хрватске културне баштине • препознати и разликовати најзначајнија уметничко-стваралачка дела романике и готике с њиховим елементима** • именовати и објаснити значај најпознатијих дела писане културе Хрвата** • именовати поједине црквене редове у хрватским земљама и објаснити допринос њиховог деловања*
	описати почетке османлијске опасности	• описати постепеност османлијских освајања хрватских земаља те организовање отпора и одбране* • протумачити прилике настале након османлијског освајања Босне и Херцеговине те објаснити последице Битке на Крбавском пољу**

РАЗДОБЉЕ НОВОГ ВЕКА (XVI – XVIII в.) У СВЕТУ И ЕВРОПИ	описати прекоморски свет	• просторно и временски описати ваневропске цивилизације Азије и Америке с најзначајнијим народима и државама* • разликовати специфичности њихових култура и цивилизација**
	објаснити велика географска открића	• описати предуслове и узроке прекоморских открића • навести правце и ток открића с најзначајнијим морепловцима и њиховим путовањима* ** • објаснити последице открића и њихов утицај на политички, привредни, друштвени и културни развој Европе и света** • разликовати географске видике тада познате и непознате европском човеку те навести и показати поделу колонија*
	објаснити хуманизам и ренесансу	• навести и објаснити узроке и жаришта хуманизма те пратити ширење ренесансе на остале делове Европе* • објаснити појам хуманизма и ренесансе те препознати и вредновати заслужне појединце с њиховим делима и доприносом**
	објаснити протестантску реформу и католичку обнову	• навести и објаснити зачетке, узроке и ток реформације и реформских покрета** • упоредити деловање сталежа и појединаца на ток реформације • навести и образложити реакције Католичке цркве и облике протуреформацијског деловања** • описати и показати постепено ширење реформације и нову верску поделу Европе* • објаснити узроке верских ратова и последице на политичке односе у Европи**
	објаснити апсолутизам европских монарха	• објаснити појам апсолутне монархије те навести узроке постанка, главне представнике и карактеристике њихова владања** • упоредити апсолутизме европских монархија • описати положај појединих друштвених слојева, сукобе и интересе у доба апсолутних монархија** • повезати утицај великих ратова на јачање апсолутизма*
	објаснити прве грађанске револуције	• објаснити узроке, ток и последице рата за независност у Холандији* ** • навести узроке сукоба између краља и парламента у Енглеској те објаснити етапе револуције** • одредити политичку поларизираност друштвених слојева са одразом на појаву страначког живота • објаснити вредност постигнућа револуционарних збивања у Холандији и Енглеској

РАЗДОБЉЕ НОВОГ ВЕКА (XVI – XVII в.) НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	описати хрватску одбрану од Османлија	• пратити постепеност турске експанзије на хрватске просторе с последицама (постепеност настанка Reliquiae Reliquiarum, Хрватско-славонске Војне границе те Влашког питања)* ** • навести облике отпора и допринос појединаца успешној организацији отпора османлијским освајањама** • описати последице турске власти на освојеним хрватским просторима и положај немуслиманског становништва • објаснити постепеност ослобођења хрватских крајева* **
	објаснити односе Хрвата и Хабсбурговаца	• објаснити околности хабсбуршког преузимања хрватско-угарске круне, наметања реалне уније те занемаривања организованог ослобођања хрватских земаља од власти Османлија** • навести разлоге, ток и последице зринско-франкопанског отпора апсолутизму и централизму Беча* ** • описати процес постанка и трајања Хрватско-славонске војне границе (Војне крајине)**
	описати хрватске крајеве под османлијском и млетачком влашћу	• навести и показати који простори подразумевају хрватску „расуту башћину”; под чијом се влашћу налазе и које су основне карактеристике њиховог друштвено-политичког развоја (Далмација, Истра и Славонија)* ** • одредити и објаснити специфичности регионалног отпора страној власти те привредног развоја тих простора** • описати развој Дубровачке републике: лоцирати простор, објаснити привреду, културу, успоне и падове моћи те дипломатско деловање и одраз на данашњу политичку карту Хрватске* **
	навести достигнућа културе	• навести достигнућа ренесансе у Хрватској у градитељству, књижевности и ликовној уметности с најзначајнијим представницима и делима** • описати одјеке протестантизма и католичке обнове на културни развој • навести допринос истакнутих појединаца на подручју барокне уметности** • повезати развој школства, науке и културе с карактеристикама и значењем деловања црквених редова (павлини, доминиканци, исусовци)** • препознавати културно-историјске споменике раздобља* **

7.1.3. Нови век у XVIII и XIX столећу

ТЕМА	ОБРАЗОВНИ ИСХОД	ШТА СВЕ ПОДРАЗУМЕВА ОВАЈ ОБРАЗОВНИ ИСХОД?
РАЗДОБЉЕ XVIII ВЕКА – „ВЕКА РАЗУМА" НА ПОДРУЧЈУ ЕВРОПЕ И СВЕТА	објаснити прву индустријску револуцију	• навести предуслове индустријске револуције, примере техничких иновација с применом и рефлексијом на друштво, политику, свакодневни живот, привреду и културу**
	објаснити карактеристике развоја Француске и Велике Британије	• описати учење најзначајнијих представника просветитељства** • објаснити основне карактеристике развоја Велике Британије и Француске у XVIII в.**
	објаснити просвећени апсолутизам	• објаснити карактеристике европских просвећених монархија: централистичке и просвећене реформе, спољна политика, привреда, милитаризација и сталешки односи** • објаснити узроке, ток и последице сукоба апсолутистичких држава и начин њиховог решавања* ** • упоредити просвећене реформе истакнутих владара**
	описати постанак Сједињених Америчких Држава	• објаснити развој британских колонија на америчком простору, узроке отпора британској власти, току и последицама Рата за независност с прегледом најзначајнијих догађаја и појединаца везаних за почетак и ток рата те поратно доба* ** • описати развој САД-а те препознати утицај просветитељских идеја у обликовању институција власти* ** • описати спољну политику САД-а*
	описати карактеристике развоја Османског царства и Босне и Херцеговине под османлијском влашћу	• објаснити узроке кризе Османлијског царства у XVIII веку и начине решавања • описати управне и територијалне промене те последице на друштвене, привредне и политичке односе Османлијског царства* • објаснити значење и примере деловања фрањеваца у Босни и Херцеговини**

РАЗДОБЉЕ XVIII ВЕКА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	описати ослободилачке ратове	• описати последице ослободилачких ратова у XVIII в. за хрватске земље* ** • описати околности и значење прихватања Прагматичке санкције**
	објаснити развој Хрватске у време просвећеног апсолутизма	• навести главна обележја владавине Марије Терезије и Јосипа II • описати поделу хрватских земаља у доба Марије Терезије и Јосипа II* • објаснити појмове: дворски апсолутизам, терезијанизам и јозефинизам на подручју управе, војске, школства, цркве и вере те сталешке и порезне политике с последицама** • објаснити одлуку Хрватског сабора 1790. године у контексту политичког положаја Хрватске према Угарској
	описати политички и привредни положај Далмације, Истре и Дубровника	• описати политички и привредни положај Далмације и Истре под млетачком влашћу те Дубровачке републике**
	описати достигнућа културе и науке	• навести најважније представнике културе и науке у XVIII в. у Хрватској с њиховим доприносом** • описати улогу црквених редова у развоју науке и високог школства те важност оснивања Академије као државне институције високошколског образовања** • описати свакодневни живот у градовима и на селу у Хрватској**
РАЗДОБЉЕ УСПОНА ГРАЂАНСКОГ ДРУШТВА ДО СРЕДИНЕ XIX в.	објаснити Француску револуцију	• објаснити узроке Француске револуције** • описати ток револуције, учеснике, документе и последице** • упоредити реакције европских држава на револуцију
	описати Наполеоново доба	• објаснити успон Француске у европској политици, појаву Наполеона и његову улогу у идеолошко-друштвеном и војно-политичком развоју Француске и Европе** • описати постепеност стварања Наполеонове Европе с последицама***
	објаснити развој Европе и света након Бечког конгреса	• навести циљ, учеснике и основне закључке Бечког конгреса* ** • разликовати националне и социјалне покрете у Европи након Бечког конгреса** • објаснити примере сучељавања либерално-демократских и конзервативно-легитимистичких снага у Европи и Латинској Америци* ** • разликовати узроке европске револуционарне 1848/1849. године с прегледом догађања**
	описати стање Османлијског царства у првој половини XIX в.	• описати кризу Османлијског царства те набројати покушаје реформи у првој половини XIX века с њиховим учинком** • објаснити развој Босне и Херцеговине у том добу с нагласком на отпор реформама те анархију и њен коначан слом**

РАЗДОБЉЕ XIX ВЕКА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	описати хрватске земље у Наполеоново доба	• описати организацију француске власти на хрватским просторима, променама граница те утицајима на културу, школство и привреду те навести доприносе значајних појединаца* **
	објаснити национално буђење и покушаје националне интеграције	• описати просторе на којима живе Хрвати, политички положај појединих хрватских земаља те последице политичке разједињености* • објаснити и разликовати доприносе појединих друштвених група, институција и појединаца у буђењу националне свести Хрвата** • објаснити обликовање грађанске политичке сцене и кључне политичке догађаје тога доба**
	објаснити револуционарну 1848/1849. годину	• описати ток револуционарних догађања у Хрватској 1848/1849. године у светлу европских догађања** • навести улогу истакнутих појединаца и описати интеграцију хрватских земаља** • објаснити улогу бана Јосипа Јелачића на пољу унутрашње и спољне политике
	објаснити положај између Беча и Пеште	• објаснити државно-правни статус појединих хрватских земаља у другој половини XIX века те покушаје успоставе територијалне целовитости Хрватске* • разјаснити реакције на покушаје преуређења Хабсбуршке монархије од федерализма и централизма до дуализма** • описати функционисање власти на хрватским просторима изван Банске Хрватске и описати положај становништва** • протумачити околности стварања Хрватско-угарске нагодбе, последице њеног прихватања и разлоге њене ревизије** • навести угарске покушаје угрожавања хрватског суверенитета те отпоре томе** • објаснити однос према БиХ у време промена изазваних устанком 1875. и одлукама Берлинског конгреса
	описати развој грађанског друштва	• описати развој грађанског друштва у хрватским земљама од Бахова апсолутизма до бана Мажуранића • објаснити развој политичке мисли у хрватским земљама уз примере политичких стајалишта најважнијих странака, њихових представника и њиховог деловања** • описати развој културних, привредних, верских и научних институција које су омогућиле прелаз у грађанско друштво с примерима заслужних појединаца те разјаснити основне проблеме који се притом јављају** • објаснити српско питање** • интерпретирати промене грађанског свакодневног живота**
	описати хрватску емиграцију	• објаснити друштвене и привредне разлоге, смерове и последице исељавања Хрвата у другој половини XIX в. * **

РАЗДОБЉЕ ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ XIX в. НА ПОДРУЧЈУ ЕВРОПЕ И СВЕТА	објаснити другу индустријску револуцију	• навести подручја темељних научних истраживања, њихову технолошку примену, промене до којих су довеле те изумитеље и њихова открића** • разјаснити узрочно-последичну везу примене нових извора енергије** • описати повезаност развоја темељних наука, њихову примену и утицај на развој друштвених наука • навести облике привредно-политичке презентације (привредне изложбе, истраживачка путовања)**
	објаснити империјализам	• објаснити империјалистичку политику светских држава са аспеката унутрашњих и спољних односа те описати повезаност привредног напретка и постанак колонијалних империја** • навести процесе формирања војно-политичких савеза* ** • разјаснити постанак нових националних држава у Европи* ** • обележити жаришта колонијалних сукоба и поделу интересних сфера*
	објаснити идеолошко--друштвене односе империјализма	• објаснити идеолошко-друштвене промене условљене привредним напретком: радничко питање и покрети, нови филозофски правци и идеологије, однос Цркве према променама те проценити допринос појединаца – носиоца идеолошких и друштвених покрета и праваца**

7.1.4. Свет XX и XXI века

ТЕМА	ОБРАЗОВНИ ИСХОД	ШТА СВЕ ПОДРАЗУМЕВА ОВАЈ ОБРАЗОВНИ ИСХОД?
РАЗДОБЉЕ ОД ПОЧЕТКА XX ВЕКА ДО КРАЈА ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА	објаснити доба напетости	• објаснити разлоге сучељавања империјалне политике на примерима регионалних криза и ратова до почетка Првог светског рата** • тумачити међународне односе: препознати кризна жаришта и објаснити потезе империјалне политике појединих држава* ** • навести значајне појединце и интерпретирати њихову улогу у креирању империјалистичке политике**
	објаснити Први светски рат	• дефинисати узроке, непосредан повод и ток Првог светског рата те описати и упоредити стање на бојиштима и издвојити кључне битке** • пратити односе међу државама током рата* ** • анализирати стање у царској Русији, упоредити политичке опције и објаснити политичке промене с последицама** • протумачити улогу новог оружја, начина ратовања и значајних појединаца у ратним догађајима** • описати свакодневни живот и последице Првог светског рата**
РАЗДОБЉЕ ОД ПОЧЕТКА XX ВЕКА ДО 1918. ГОДИНЕ НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	објаснити политичку ситуацију у Хрватској на почетку XX века	• упоредити политичке покрете и странке које обележавају развој хрватских земаља до почетка Првог светског рата** • навести утицаје светске и европске политике на хрватску политичку стварност • описати деловање хрватских политичара, њихову улогу у решавању хрватског питања те могуће политичке опције**
	објаснити војно-политички положај Хрватске у раздобљу Првог светског рата	• описати суделовање хрватских јединица на појединим бојиштима, њихова страдавања и отпоре* ** • описати ратни свакодневни живот и тегобе људи** • упоредити деловање политичких групација, њихових циљева и улоге појединаца из хрватских и јужнословенских земаља**

РАЗДОБЉЕ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	објаснити положај Хрватске у Краљевству СХС	• описати положај Хрватске у Краљевству СХС, отпор великосрпској политици Двора и Владе те деловање водећих политичких странака, њихових представника и програма** • објаснити разлоге незадовољства Хрвата у југословенској држави с привредног, политичког и националног аспекта темељем историјских извора** • описати територијалну поделу државе на „области" те одлуке и последице Рапалског уговора* ** • повезати спољно-политичке односе нове државе и разлоге стварања прве послератне емиграције** • описати облике политичког деловања ХПСС/ХРСС/ХСС-а с улогом Стјепана Радића у решавању хрватског питања** • повезати историјско-политичке околности са узроцима атентата у Скупштини и његове последице**
	објаснити положај Хрватске у Краљевини Југославији	• протумачити разлоге увођења диктатуре краља Александра, њена обележја и доношење Октроисаног устава те последице* ** • описати последице велике привредне кризе на хрватски привредни живот • навести примере репресије режима и упоредити опозиционо деловање странака те деловање политичке емиграције** • повезати историјски контекст и разлоге промене политике Двора од успоставе Намесништва** • описати нову поделу државе на бановине* • тумачити резултате скупштинских избора из 1935. и 1938. године те улогу ХСС-а и политичку тактику Влатка Мачека** • објаснити историјске околности постанка Бановине Хрватске* ** • упоредити различита политичка стајалишта према Бановини Хрватској • описати карактеристике банског режима и свакодневни живот предратног доба**
	описати достигнућа науке и културе у Хрватској у првој половини XX века	• разликовати основне уметничке правце, програме и њихове носиоце од модерне до 1941. године** • интерпретирати важност развоја и употребе науке те навести најважније представнике**

РАЗДОБЉЕ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА У ЕВРОПИ И СВЕТУ	објаснити светске друштвено-политичке прилике раздобља од мировне конференције у Версају до велике привредне кризе	• повезати одлуке мировне конференције у Версају и њихове политичке последице* ** • тумачити појам „политика ревизионизма" и навести примере • описати деловање Лиге народа** • описати особине политике водећих држава света те специфичности развоја комунистичке Русије са утицајима револуције на политичко стање у свету* ** • објаснити околности појаве тоталитарних режима у свету** • пратити територијалне промене европских држава*
	објаснити светске друштвено-политичке прилике раздобља од велике привредне кризе до почетка Другог светског рата	• протумачити узроке и последице велике привредне кризе те упоредити начине њена решавања у појединим земљама** • протумачити постепеност јачања и победе фашизма и нацизма с последицама** • описати међународне односе и идеологије у светлу сарадње фашистичких земаља и „политике попуштања"* ** • оценити улоге значајних појединаца**
	описати достигнућа културе, науке, спорта, уметности те свакодневни живот	• повезати подручја научних истраживања са открићима и применом** • повезати промене начина производње са одразом на животни стандард и свакодневни живот** • препознавати нове уметничке правце** • описати улогу медија и развој спортске културе
РАЗДОБЉЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	описати ратна збивања	• разликовати узроке и непосредан повод рату** • описати процес формирања Тројног пакта и антифашистичке коалиције* • приказати прилике на бојиштима с најзначајнијим биткама прекретницама те пратити њихово стање током рата* **
	објаснити улогу ратне дипломатије	• повезати темељне дипломатске активности зараћених страна са стањем на фронтама и општим исходом рата* • интерпретирати дипломатске одлуке и њихов одраз на ток рата**
	описати страхоте рата	• описати злочине, прогоне и страдавања цивилног становништва те навести ратне злочинце* ** • објаснити појмове: „тотални рат", холокауст и геноцид** • навести примере употребе оружја масовног уништења** • описати животне ратне тегобе становништва и последице рата**

РАЗДОБЉЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	објаснити војно-политички положај	• описати околности почетка Другог светског рата и ток догађања на подручју Краљевине Југославије* ** • навести носиоце антифашистичких идеја у Хрватској те њихово деловање у предратном раздобљу и у првој фази рата** • описати постанак и циљеве институција партизанске власти** • навести примере помагања угроженим уз ризик губитка властитог живота те примере пропагандног деловања у рату**
	објаснити раздобље Независне Државе Хрватске	• описати време, околности и факторе везане уз успоставу Независне Државе Хрватске* ** • објаснити организацију власти НДХ, њену спољну и унутрашњу политику, злочине и карактер усташког режима** • описати стање привреде, културе и науке у раздобљу ратних околности на простору НДХ**
	објаснити стварање југословенске федерације	• описати успоставу и делатност институција и појединаца те њихових одлука које су довеле до стварања југословенске федерације** • тумачити последице капитулације Италије* ** • пратити ток јачања антифашистичког партизанског покрета и могућност грађанско-демократског антифашистичког деловања** • објаснити допринос хрватског антифашизма светском антифашизму
	описати раздобље краја рата и раздобље непосредно након њега	• објаснити дипломатске односе и одлуке** • описати ток завршних ратних операција те злочине који су се догодили на крају рата и непосредно након њега* **

РАЗДОБЉЕ НАКОН ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	објаснити поратне односе	• коментарисати и аргументовати суђења ратним злочинцима и незастаревање ратних злочина** • описати постанак, задатке, органе и деловање УН-а** • објаснити процесе деколонизације и неоколонијализма* ** • анализирати почетке несугласица међу бившим антифашистичким савезницама* • навести мировне уговоре с пораженим силама
	објаснити Хладни рат	• објаснити и упоредити политику Хладног рата те постанак нових држава и савеза* ** • навести и описати регионалне кризе и ратове те начине њихова решавања* ** • објаснити „политику детанта", њене последице и примере решавања криза* ** • описати деловање Католичке цркве и њене програмске документе**
	објаснити раздобље пада „гвоздене завесе"	• објаснити узроке и постепеност распада социјализма у свету с последицама* ** • интерпретирати проблематику распада социјализма, транзиције и креирања света „једног господара"**

РАЗДОБЉЕ НАКОН ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ	објаснити положај Хрватске у Федералној Народној Републици Југославији (1945 – 1963)	• описати друштвено-политички систем и процес формирања граница ФНРЈ* • објаснити друштвене и привредне промене и њихов утицај на свакодневни живот** • анализирати национално и верско питање у ФНРЈ* ** • објаснити узроке промена у спољној политици и њихове последице • именовати битне појединце – носиоце друштвено-политичког живота
	објаснити положај Хрватске у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији (1963 – 1991)	• просудити какав је привредни и политички положај Хрватске у СФРЈ** • описати спољнополитички положај СФРЈ и темељне одреднице унутрашње политике** • аргументовати политику централизације и унитаризације у разним подручјима живота, национално питање те хрватске отпоре тој политици с последицама** • разликовати процесе и најважније догађаје који су довели до дезинтеграције СФРЈ** • описати друштвене, политичке и културне појаве карактеристичне за раздобље** • објаснити разлоге стагнације животног стандарда осамдесетих • навести узроке хрватске емиграције и описати политичку и културну делатност хрватског исељеништва**

РАЗДОБЉЕ САВРЕМЕНОГ СВЕТА	објаснити интеграцијске процесе ЕУ	• образложити формирање политичких и привредних асоцијација света* • сажети генезу постанка ЕУ, циљеве, механизме и резултате њена деловања* **
	описати актуелну проблематику савременог света	• објаснити односе у свету након пада социјализма (глобализација, транзиција, тероризам, антитероризам, еколошка проблематика)* **
	описати достигнућа науке, културе, спорта и свакодневни живот	• аргументовати став о техничком, научном, културном и спортском развоју света као глобалног села (ТВ, открића у свемиру, рачунарни развој, медицински напредак и нове болести, нови уметнички и књижевни правци, спортске манифестације)** • анализирати друштвене појаве и њихове последице** • објаснити утицај музике и медија на политичка и друштвена збивања епохе
	објаснити раздобље самосталне и суверене Републике Хрватске	• анализирати разлоге супротстављања хрватској самосталности и навести носиоце супротстављања** • навести најважније одлуке, догађаје и појединце Републике Хрватске у процесу стварања суверене хрватске државе** • навести најважније догађаје и појединце у одбрани суверености (Домовинског рата) и описати њихову улогу** • именовати носиоце агресије и облике њиховог деловања** • објаснити деловање међународне заједнице у том раздобљу • описати људска, материјална и културна страдања тога раздобља те допринос хрватског исељеништва и других пријатељских земаља, појединаца, група и институција** • навести нерешене друштвене, политичке и привредне проблеме с којима се сусреће савремена Хрватска • објаснити процесе укључивања Хрватске у Европску Унију • одредити вредности које Хрватска доноси Европи • навести примере хрватских културних, уметничких, научних и спортских достигнућа у савременом раздобљу

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

POVIJEST 2012 srp.indd 36 15.3.2012 10:58:38